

Praznik v temi

Mirko Javornik

Avto se je s sunkom ustavil. Čisto nenadno, kakor da se je Mariano nečesa nanaglo domislil. Ramon ni pazil na ceste, kod sta vozila, in ni mogel misliti, da bi bila že na cilju. Pri sunku je pogledal skozi rahlo zamegljeno steklo, na katerem so visele kaplje zgoščene megle. Tisto zamolklo pobegavanje svetlih in temnih, motno sijočih prog črnih cest, blisketanje razsvetljenih oken ob straneh in mežikanje signalnih svetil po križiščih je minilo. Minila je tudi motna, zamolkla utrujenost, brezmiselnost v glavi. Ko je začuden pogledal, se mu je zazdelo, da se je s tem prvim pogledom šele ustvarilo resnično okolje: k njemu so se kakor nagnile temne vile, pogreznjene v jasne obrise platan, cesta v premo ležečih črtah robnikov, konec ulice in njenih čudno prepletenih kovinskih ograj, s plemenitimi simboli dostojanstva lastnikov okrašenih, je drhtel v višnjevih ceveh hrepeneče goreč napis diskretnega bara.

„To je čuden cvet tu,“ se je zazdelo Ramonu za hip, ko je upiral oči v tisto višnjevo drhtenje luči tam na vogalu. — „Propadamo. Včeraj bi bil tu bar nemogoč. Conte Corra je najbrže umrl. Morda celo zato, ker je moral videti plebejsko oskrumbo tega raja izvoljenih.“

To je bila četrt plemiških vil. Vrtovi z renesančnimi glavami in rokokojskimi mramornatimi idilami pod starim zelenjem, vonj po nekakem sanjarskem, neresničnem življenju za visokimi, barvasto steklenimi okni; spomladi in poleti redko blestenje čudnega spenjavega cvetja, pričakovanje prosojnih, v strastni senci težkih las drhtečih obrazov za čudno spletenimi ograjami, zdaj v poznem večeru vse v rahli megli, ki se je vesila na drevje in na strehe.

„Ah!“ se je Ramon stisnil za čelo. „Tega ni. Tu je dvajset avtomobilov in nobenega bledega hrepenenja. To je bilo nekoč. To je bila Alice. Strastna teža las, bled obraz in na sencih tenke žile, ki v njih vsak udarec srca vidno utriplje. Zakaj se Mariano ne zgane. Človek mora misliti celo večnost... Nocoj jo ljubim... Morda. Morda je šel samo čas v obiske nazaj. Strast, teža las, tri leta življenja, ki ga nihče ne pozna. Pravzaprav bi ji bilo treba zameriti, da ona ne ve za njo. A — ne gre, nocoj jo imam rad.“

Zdelo se mu je, da se najbrž trese. Res — steklo, ki je na njem držal roko, je potihem zvenčalo. To ni prihajalo od hladu, bilo je nekaj drugega.

„Stop!“ ga je stisnil Mariano za komolec. „Pol minute čakava, ne vem zakaj. To je bilo dovolj misli za dve strani romana. Več ga ne

potrebuješ.“ Hotel se je nasmejati, a so se mu v obraz zarezale samo dve, tri gube, nad njimi goreče, ne več čisto ostre oči.

Izstopila sta. Avta nista zapeljala v vrsto drugih, ki so dremotno čakali vzdolž vrtne ograje. Ramon je ugibal po številkah lastnike, ne da bi katerega dognal. To je bilo pravzaprav samo zato, da ni bilo treba misliti na to, kaj govori prijatelj, ki je zaklepal avto.

„Srce je treba meriti z manometrom, z uro, z libidostatom, z vragom, s čimerkoli. Ne s hrepenenjem. Ta mera je že iz registracije. Nekateri se je še drže kakor vatla. To je obligatno pri vsaki rajni stvari. Tudi vdove se drže rajnih mož in device prvih ljubimcev, dokler ne dobe novih: boljših, slabših, to ni vprašanje. Vrag, zakaj ne primeš... Tudi to ni nikjer vprašanje. Razumeš!“ se je obrnil in videl, da je prijatelj ves odmaknjen kdove kam.

„Čenče, saj vem,“ se je opravičeval Mariano. „A nekaj vendar moraš govoriti. Le molčati ne! Molčati ne!“ si je ponovil.

Ramon je tedaj med avtomobili odkril stražnika v belih rokavicah, ki so tako nerodno lepele na njegovem pasu, kakor nerodna pač more biti premierska barva na službenem oblačilu takele podložniške reve.

„Ti,“ je dejal Mariano, „zdi se mi, da nekaj voham.“ „Dobro, najboljšo, morda najvišjo in najsvetlejšo družbo. V tej nocojšnji igri nastopajo ministri. Statisti s solističnimi težnjami. To vse skupaj ne kaže barve zgolj družinskega praznika.“

Mariano ga je molče potegnil skozi mala vrata v ograji in odhitela sta po vegastih ploščah proti vili. Tik pred stopniščem so se veje starih lovorjev nekam razprostrle, visoko nad njima so se režala v temo tri visoka, goreča okna, da sta se oba za trenutek zdrznila; potem sta stopila deset ali dvanajst stopnic proti vratom. Na zadnji sta se oba ustavila.

Ramon je tesneje prepasal gubasti, izprani trench, kakor pred vstopom v prostor, kjer bo treba igrati vlogo, potem je dejal:

„Pravzaprav morda nima smisla. Pozabila sva nekaj bistvenega.“

„Smoking, vem,“ je odgovoril Mariano. „Tega ni bilo treba omenjati, to bo prva beseda, ki jo bom po treh letih slišal od matere. Druga bo, ali sem prišel z avtom in ali me ni sram izposojati si avto, za boga, in od Calvijevih. Tako. Po treh letih se vrneš na rodni dom, poslednja koncesija tistim dobrim ljudem, ki so bili nekoč tako dobrohotno kapriciozni, da so te rodili, ne? To ni zato, včasih se mi zdi, da bi bil vendarle rad nekje doma. Tudi nocoj — nocoj vem, da me spet tri leta ne bodo več prijemale take želje.“

„Ali so te vabili na to srebrno poroko?“

„Seveda. Zaradi stila, ker niso računali, da pridem. To je kakor zmeraj. Forma mora biti, vsebine itak ne marajo. V treh letih so me povabili trikrat, madame ma mère pa ni niti enkrat hotela biti do svojega sina tako intimna, da bi mu poslala po dekli recimo steklenico tega ali onega spumanteja 1923 ali 28 iz očetove kleti. Takole, za kak lep večer. Pa to ni važno. Važno sploh ni nič. Razen smokinga.“

„Je,“ je odvrnil Ramon zase.

„Morda je. Nočem vedeti kaj. Nocoj je tak večer, da bi se utegnilo zgoditi karkoli. Ne da se mi premišljati, kaj bom počel v salonu. Priti domov, ni kar tako; ti tega ne veš, saj že petnajst let nisi nikjer doma. Jaz sem bil tu zelo doma, edino tu. Tega se ne morem otresti. Zato sem hotel biti nocoj doma. V stilu, kakor gre. Z avtom. Zdaj se malce tresem in sem vendar vesel. Zdaj še nočem misliti na to, da bom gori srečal mater, ki me ne bo ne pozdravila ne pokarala, marveč vprašala po smokingu. To bi me vprašala s prav tako bistveno potrebo, tudi če bi bil pred petimi minutami treščil z avionom ob tla in živ prihitel k nji, da jo objamem. Potem bo tam oče, morda nekje tam za stebrom v intimnem šepetanju z enodnevnim ali dvodnevnim ministrom po Njegovi volji. V intimnem šepetanju ob intimnem iskrenju svetlejšega ali temnejšega vina izdaja glava in ponos opozicije poslednjo moralno karto svojega življenja za kako svinjsko kupčijo, za diskreten manj ko milijonski kredit iz državne banke, ki naj mu pomaga na noge iz špekulacij s koncentracijo provincialnih kreditnih zavodov, iz nekakih socialno-ekonomskih sleparij, ki postajajo pereče in kar je glavno, očitne. To dela tisti veliki človek, on, ki so mu ta leta napeli legendarno slavo med ljudmi, ki upajo vanj, kot v nekega političnega in socialnega Kristusa. Razumeš, da je težko biti njegov sin. Zdaj ima šestdeset let in mu pri najboljši volji ne more preostajati drugega, kakor da bi bil vsaj enkrat moralen v liniji svoje politike. Enkrat zaradi sebe, ne zaradi sile razmer. A — te stopnice niso politični seminar. Vrtar postaja nezaupen, treba se bo dati prepoznati. Nocoj se najbrž ne bova več videla tako od blizu, kakor zdajle. A z mano moraš.“

Za trenutek je pomislil Ramon. Pred tremi leti so ga vrgli iz hiše. Zaradi Alice, zaradi tega, ker je zavajal njega. A zdaj je tu. Samemu bi bilo človeku nerodno tam notri. To bi bil praznik v temi.

„Skoraj bi ne šel,“ je govoril Ramon. „Ampak, Alice imam rad. Morda bi utegnila biti nocoj kake čisto posebne volje. Kake moje volje. Kdo ve. Morda je nocoj res marsikaj mogoče. Pojdemo! Če ne bo drugega, bo pač nogomet z rezultatom 0 : 0 ali premijera prijatelja, brez cvetja. Bo, kar bo.“

„Kakor zmeraj. Gospodje bodo govorili o principih, o politični etiki, o gospodarski etiki, o etični konjunkturi, dame o katoliški akciji, o dobrodelnih maškeradah in pri plesu se jim bodo razklepala kolena v nič manj nebogljennem in sproščenem seksu kakor poceni dišečim damam pri Treh zvezdah sinoči. Za eno od teh je tvojih kolen manj škoda. Tega se boš spominjal nocoj, meni na ljubo, kaj?“

„Alice imam rad,“ je rekel polglasno Ramon, kakor je morda to včasih dejal njej.

Potem sta se naglo obrnila drug od drugega, kakor da nočeta intimnosti, in mimo presenečenega vratarja, ki se je hitel klanjati, stopila v svetli hall.

*

V salonu, ki sta mu dve steni pokrivala dva ogromna florentinska gobelina, in ki sta mu presledke med tremi visokimi okni polnila dva pristna Tiziana v težkih, zvijuganih okvirjih, ni zavladalo prav nič peklensko razpoloženje, kakor je pričakoval Ramon. Gostje so bili povečini docela novi ljudje, drugi kakor takrat pred tremi leti. Conte Roselli se je na svojo odločilno politično metamorfozo pripravil spretno. Najprej družabno, to je bilo staremu političnemu kavalirju treba pač prisoditi. Tako je bil okvir, v katerega je prišel nocoj sam minister, da postavi blestečo, reprezentativno piko konec blesteče Rosellijeve karijere, čisto pravi, nič razburjajoč. In gostje so vsi verjeli patetičnemu conteju, ki je svoje presenečenje zakrinal z vzneseno napitnico na edinega sina, ki da se je prav nocoj vrnil z dolgega potovanja, samo da bi povzdignil slovesnost intimnega slavlja. Tisti redki gostje, ki jim je kljub prikrivanju s strani Rosellijevih škandalozni prelom med sinom in družino bil znan, so znali biti diskretni v kazanju svojih občutij. Dasi je ta stvar trajala že tri leta, je vendar bila v resnici le malo znana in morda je stari conte nekoliko tudi prav zaradi tega tako korenito izmenjal svojo okolico. To s sinom, da je odšel z doma zaradi svojih političnih nazorov, ki se s konservativno oportunističnimi očetovimi zaletmi in težnjami niso hoteli skladati, je bil za conteja majhen, grenek intermezzo v sicer harmonični simfoniji življenja. Bil je širokogruden, pripustil bi bil sinu privatno kakršnekoli nazore, navsezadnje tudi ateizem, a da se je Mariano drznil javno postaviti po robu njegovi politični tradiciji in njemu samemu, to je bilo preveč. To predrzno dejstvo je zahtevalo odločnih korakov, zakaj ob njem se je porajalo vprašanje nekakšne morale, vsaj za conteja. V nazunaj skrbno čuvani konservativni liniji, v ohranjanju nekih katoliških oblik, ko je osebno in javno življenje velikega političnega voditelja teklo že davno čisto ločeno od njih, v tem je videl jamstvo za ohranitev vsega dobrega, pravega, za vzdrževanje Redu. A Mariano

ni hotel biti njegov sin in naslednik, zato ga nekega jutra niso več našli v njegovi sobi. To je bilo pred tremi leti, tedaj je bil začel izpolnjevati svojo dostikrat ponavljano grožnjo, da se mu ne zdi nič predrznega in nič nemožnega, požvižgati se na družino in živeti sam od sebe.

To je res storil in da je nameraval tudi vzdržati, to je bilo za velikega politika grenko v trenutku, ko je moral igrati klovna in navivnega optimista pred družbo, kjer je le nekaj ljudi vedelo, da jim laže v opravičilo in v kritje samega sebe.

To je čutil tudi Ramon, katerega so posadili k eni izmed malih mizic po kotih salona poleg mladega avtomobilskega tovarnarja, ki je pred kratkim podedoval očetovo podjetje in ga moderniziral, deloma po Fordovih principih, deloma pa po navodilih lepih dam na izletih od San Rema do Monte Carla. Bil je že prevzet po penečih se vinih, gledal je kakor polblazen analitični filozof. Monokel mu je dvakrat žvenknil ob mizo in molčal je. Le zdaj pa zdaj je sunil z glavo nazgor in skrajno stvarno izjavil: „Model 1934, tip B.“

Drugi njegov partner je bila mlada podtridesletna gospa nemškega poslaniškega tajnika.

Ne za prvega, ne za drugo se ta čas, ko je Conte Roselli spletal svojo napitnico in opravičilo, Ramon ni utegnil zmeniti. Ko je conte omenil tudi njegovo ime in njegovo umetnost ter v dveh, treh besedah odpravil svetli primer zvestega prijateljstva med njim in med svojim sinom, se Ramon ni mogel obvladati, da ne bi zamrmral:

„Pes!“

Ni se utegnil razgledati po družbi, ki je v motno opalni svetlobi velikih lestencev zavalovila v žuboreče nihanje, vrvež, pritajene vzklike, požvenketavanje družecih se kozarcev, v pošumevanje tekočih sokov, v razpiranje zbližujočih se oči in teles.

Vse mu pride prav, še ta uboga umetnost. Nobene moje stvari si ni dal niti podariti. Za zadrego mu je prišla prav. Ti veliki, to rundo sem te nesel.“

Potem hip zagrenjenosti.

„Gospa contessa je bila tako ljubezniva in mi je vzela priliko, da bi jo pozdravil. To lahko pomeni nekaj, kar sem vedel že naprej. A to je pač po razpoloženju. Človek ima skoraj rajši, da je ni pozdravil, kakor da bi jo bil. A poleg nje je bila tisti prvi trenutek Alice. Tu bi se lahko začel problem, ki ga nocoj ne bom mogel rešiti... Če ne nocoj, kdaj?...“

Zdaj je opazil, da se ozračje ziblje v sentimentalni godbi. Tam nekje pri srednjem stebru je pridušeno jokal saksofon. Nekakšna prokleta muzika, kakor krčevita nostalgija zapuščenega mesa, neka živalsko otožna osamljenost v sinkopiranju tangovih zategljajev, brez be-

sedi, takrat ko se morata telesi plesalcev sunkoma za hip skleniti. Sentimentalnost do smrti, do krčevitih gibov in posegov za kozarci, ki suva celo iz dražljivega ritma fokstrotov. Trudni spev človeka, ki mora vse imeti in vse vedeti; podoben življenju mladega psa, ki šele napol vidi in izgubljeno bevška, s prednjima nogama stoječ na truplu mrtve matere.

Ramon ni mogel ta trenutek prenesti godbe, ki je udarjala v motni polglasnosti od zidov, od rdečih stebrov, z belimi korintskimi glavami iz vlažnega marmorja, od blestečih se štirikotov s parketa, od viharno razgaljenih fresk na stropu, ki so se že gubile v majavi polmegli, da so iz nje sijale le strastno zavihtene noge in sanjava prsa nekih bajnih žensk iz nerazumljive renesančne erotične apoteoze. Ni mogel več sedeti, zdelo se mu je, da ga bo vse skupaj prevzelo in vrglo nekam v čustveno, pozabno motnjavo kakor zmeraj.

Ozrl se je na podtridesetletno gospo poleg sebe, ker je že nekaj časa čutil njene oči. Opazil je, da je platinasto oksidirana, prav tisti sojni odtенок las, ki ga je dražil. Ko jo je zadnjič srečal, je imela drugačne lase, je pomislil, ko je začutil, da se je zganil. Ne, je sklenil na mah in z opravičilom vstal.

Treba je bilo najti Alice, ki jo je gospa contessa skrivala pred človekom, kakršen je on, in je bila najbrž prepričana, da vrši s tem veliko delo. Dobro, naj človeku odrekajo pravico do česakoli, — nocoj jo mora videti. Zastonj vse to ne bi bilo vredno.

Naglo je stopil od svoje mizice za stebre. Potem je za hip pomislil, kje naj jo išče. S pogledom je letel po salonu, zazdelo se mu je, da so vse te male skupine, ki sede okrog mizic, druga drugi in same sebi tuje, kljub zibajočemu se ozračju in žuborečemu vrvenju, ki se je pletlo od človeka do človeka. Brž se je prepričal, da Alice nikjer ni. Ah, saj če bi bila vstopila ta čas, ko je moral sedeti ob nemški gospe od diplomacije, bi jo bil moral začutiti! A kljub temu ni hotel odtrgati pogleda od razvalovanih ljudi. Začutil je neizprosno nujno, da mora misliti na Alice, samo nanjo. Za hip se je prijel za čelo in se prestrašil, ko je nenadno začutil na njem hladne, redke kaplje. Vraga, saj ni počenjal nič takega, da bi bila ta mrazljiva znojnost nujna. Res — tile hipi, se je zdelo, da so se nekako prezibnili iz ostalega časa, bili so kakor težak sen, ko je človek čutil tisto drhtečo, telesno strast po nekom, in se mu je zdelo, da ga utegne biti konec, če ne dobi tistega bitja v roke, obse...

Potegnil je robec iz žepa in skušal otreči čelo. Začeli so mu sklepetati zobje, pogled mu je še vedno lazeče blodil po tistem vrvežu onstran stebrov, ki je bil tuj in oddaljen, kakor šumenje drobne vode tik pred spancem. Ni mogel več misliti, telo je vse bolj dobivalo oblast

nad njim. V nekem nerazumljivem, orgazmu podobnem stopnjevanju telesnega občutevanja je skozi stisnjene zobe počasi tlačil eno samo besedo: Alice, dvakrat, trikrat, kar naprej.

Hotel se je prestopiti, izginiti nekam na balkon, ali kamorkoli v temo, kjer se je morala zdaj muditi ona, pa ni šlo. V strastno podrhtevanje telesnega poželenja so se začele mešati slike, misli, besede, ki ni vedel, ali jih govori, ali se mu le zdi, da jih.

Potem je za čas zaprl oči, a zmeda pijane svetlobe pobliskavajočih lesketov od vsepovsod mu ni hotela iz njih.

„Moram jo dobiti, moram, sicer bo vsega konec. Spodaj je avto, ni moj, to je vseeno. Vse je vseeno, samo to ne, da jo moram dobiti. Z menoj mora. Z menoj moraš, ničesar več nimaš iskati tukaj. Pol leta ti nisem nič pisal, to je dovolj dolgo, da si se utegnila zaročiti. To je še lepše, a v pol leta se nisi mogla premisliti. Takrat si bila razpoložena za marsikaj. Zdaj moram verjeti, da si bila tiste trenutke res včasih moja, ne? In zato, razumeš, zaradi tistih sto ali tisoč ali stotisoč trenutkov, ki vem, ali ne vem zanje, moraš z mano. Takrat si bila za to in za vse. Pol leta ti nisem pisal. Prav, ampak, to vse skupaj ni nič, ti si bila nekoč za to, da pojdeš z menoj. Imam še zmeraj tisti mali atelje in nekaj rož v vazi ob zglavju na tleh. Tiste rože, saj veš, tvoja glava je bila prav tik njih, neko popoldne, ko si tako lepo hotela biti moja. Najbrž so bile to dalije, od takrat sem jih često slikal. Zato moraš z menoj. Razumeš? Spodaj čaka avto, pol ure vožnje in vsega tega bo konec. Atelje je še prav tak in mala soba za njim, tudi dalije bodo morda še in midva. Rad bi te ljubil. Moram. Tri dni, tri mesece, kaj vem koliko. Deset let bom še živel; to je preveč časa za eno samo ljubezen. Morda se boš že jutri hotela vrniti. Tudi to je vseeno. Nocoj moraš z menoj. Morda se pa začne lahko kaj čisto novega. Sreča, umetnost, življenje. Saj pomniš, da sva včasih tako rada verovala v to. Potem je prišlo dosti stvari, za take vrste vere ni več časa v nas. Ampak nekaj je treba storiti, ali začeti, ali končati. Najbrž je bolje končati. Začeti se tako ne da nič novega, nič resničnega. Če končaš, bo morda vendar kdo pomislil, ali smo bili takega začetka ali konca sami krivi. Jaz nočem biti, ne morem biti ničesar kriv. Kdo tega ne razume? Začeti, končati. A nocoj ne. Nocoj ne gre za probleme, Alice, gre zate in zame. Skupaj začeti, skupaj končati. Začetek za konec. Skupaj. Tudi nič nesimpatičen izhod. Toda najprej bi bilo treba vedeti neko malenkost. Dio, ljubezen je vražje velika malenkost, morda nocoj ne bo moči čez njo. Zdi se mi, da bi te tako rad imel. Rad imel nekaj, morda ne nekoga. Kaj vem, kaj vem. Vse je zamolkel ogenj, kakor da se je nekje zrušilo letalo z dvema popotnikoma. Vse je ogenj. Človek lahko gori, gori. Ne moči goreti, mora biti hudo...“

*

„Ves večer ju gledam. Tu so velike stvari v teku. Jaz voham marsikaj.“

Na drugi strani stebra je kakor na lepem udaril steklen glas. Ramon je klecnil v kolenih, moral se je oprijeti potnega marmorja. V glavi mu je bilo vroče, kakor po težkem prebujenju. Kaj je tisti glas dozday molčal? Treba bo iti. Nekam — kam? Kaj ni še pravkar nekaj divje hotel?

„Minister neprestano napija. To je čudno znamenje. Prej bi dejal, da je uspel, kakor da ne,“ je odgovarjal drug glas v basu. Nekaj znane- ga je ležalo v njem. Ramon je moral prisluhnuti.

„Potem lahko mi vsi pijemo na svoj pogreb. Morda je bil ta njegov korak logičen. Če je bil, potem se nisem motil, ko sem ga privatno v vsej tajnosti imel za politično vlačugo prve vrste. Logika dejanj bi govorila za to.

„Zdaj mu nihče ne more več nič. Vsi smo mu zaupali brez garancij — še mi, ki nismo politična čreda, kakor tistih dva ali tri milijone ljudi, ki verujejo, da je velik, da je celo pošten in nesebičen človek. Kaj zdaj?“

„Nam ne bo težko. Malim je zmeraj laže, premenjati zastavo kakor velikim. Svet bo mislil, da je to pač na povelje.“

„Roselli ni laik v metamorfozah. Bojim se samo enega: znal bo to igro odigrati tako, da homo mi njegove slabe karte. Potem smo za starinarno. To bi se mi zdaj še malo upiralo. Človek je pravzaprav dve tretjini življenja čakal na svoj čas in zdaj naj bi šel spat. Docela pa res ne morem verjeti. S petimi procenti samega sebe še vedno verjamem v moralo.“

„To je predrzno. Morala, hm. Kaj verjameš, da bi on mogel biti politik, če bi imel moralo. Morala je morda pojem, nikdar dejanje. Če bi jo mi vsi skupaj imeli, bi se bili morali tako-le pred dvajsetimi leti postreliti. Takrat smo nekateri še čutili, da stopamo nekam čisto drugam, kakor smo pa vsemu svetu govorili, da hočemo. Edina morala je v doslednosti dogajanja, ki si ga sprožil. Ali pa ima vsakdo svojo. Kakor hočeš. Objektivna morala pa pomeni konec dviga in uspehov, konec osebnosti. Vsaka se neha pri delnicah, zakaj tam nastopijo dejstva. Ta preprosta dejstva uravnavajo življenje in ljudi, in ne morala. Ti si optimist.“ Glas je postajal nekako samorazkrinkujoče nemiren.

„Hotel bi biti cinik. Pa vseeno — nekaj recimo — no — pozitivnega pa le mora biti v vsem tem pehanju. Vsaj neka pozitivna maska, sicer smo doigrali. Toda ta kompromis je demaskiranje vse linije, vse tradicije in prelom. In ne gre za več, kakor menda za dva do tri milijone. Tako nekako sem slišal prejle, ko sem stopil mimo njiju. In če samo računamo — to, da smo se držali tradicije in tistih ljudi, ki so

nam bili udani — tako iz nekekega podedovanega idealizma ali kakorkoli — bi nam še vedno utegnili prinesiti dokaj več. Bilo bi zanesljivejše. Mnenje in naklonjenost mase je še zmeraj zanesljivejša od kapric enega človeka, ki se mu prodaš. Maso obvladaš, človeka ne moreš. To ni komplicirana modrost. To je tisto nerazumljivo, kar nas mora pogubiti. Pomisli samo na dvojce, na kar smo se vseh deset let opozicije zanašali: na Cerkev in na mladino. Kakšna bo reakcija tam. Tudi v tem smo doigrali.“

„Morda. A Roselli je bil včeraj dopoldne pri kardinalu. In v dogodkih je navsezadnje le toliko zakonitosti, da jo ugame celo kardinal. Roselli se je pred zadnjim korakom hotel dokončno prepričati, da se je senca rimskega križa premaknila z nas. Bil je večkrat kardinalov gost, kakor pa berači s Ponte-Nuovo, ki so prav tako verniki kakor on. Tu ni nič slučajnega, saj razumeš.“

„Skušam.“

„No, in mladina. Tu smo izgubili. To mi je malce hudo priznati, res, zakaj v tem je edini tragični moment. Odreči se moramo zavesti o nadaljevanju naše linije, našega dela. Do zadnjega nisem vedel, da je tako hudo. Mi smo se v svojih sinovih varali. Mi nismo bili neumni ljudje, kako bi mogli že zgolj po sebičnosti kaj takega pričakovati od sinov. Morda so sinovi pametnejši od nas, ker se mi le zdi, da so poštenejši. Da so drugi ljudje, razumeš, drugi. Ta razlika je večja, kakor med bordojem in marsalo. Mi nismo imeli nikdar časa zanje, pazili smo na sedeže in na dnevnice, ta čas so se nam izmuznili nasledniki iz rok. Ti ljudje hočejo biti moralni, stvarno moralni, in to niso samo fantazije. Nekaj bodo napravili ali iz hotenja ali iz obupa. Zato zdaj ne gre več za narod ali za stranko, zdaj gre samo za nas in za obstanek... Mi ne moremo iz linije in še manj iz življenja. Gre za to, da se obdržimo tam, kjer smo se deset, petnajst let, potem naj gre vse k vragu. Boriti se moramo za življenje, za nič drugega. Bolje je, da narod z nami propade, kakor da se brez nas reši. Zdaj ne gre za sredstva, moralo smo dokončno likvidirati v svojem delu in ti prokleti mladiči so znali to videti. Pravzaprav smo jih sami naredili take, kakršni so. Danes si ni treba zatiskati oči, ne računati na kakke nove generacije, ki bodo šle za nami. Zdaj je treba le moči, da se bomo branili, dokler se da. Kje jo bomo dobili, je vseeno. Ni bistvena linija ali narod ali napredek človeštva, marveč... Mi smo rod padajočih bogov, če dovoliš, da govorim simbolično. Grenka simbolika, toda zdaj je pač treba igrati. Si bral resolucije, ki so jih sklenili na zadnjem zborovanju? Ne, škoda, morda bi se ti ob njih zaželelo, da bi mogel biti kdaj sam tak, kakor so ti mladi ljudje. A mi ne moremo več biti. Ne mo-

remo. To je tisto, zaradi česar se je udal Roselli. Treba je držati linijo.“

„Njemu še posebno. Nocoj mu mora biti čudno, ko je prišel sin v zasmeh paradirat. Tudi to lahko kaj pomeni. Ta fant je že v precejšnji meri zmeden. Prejle sem ga videl, tiste vihrajoče oči mi niso simpatične. Tak človek bi utegnil napraviti skoraj kaj takega kakor škandal. Naši sinovi so zavrgli celo formo, to bi utegnilo biti za nas še najnevarnejše.“

„Na njem vidiš, da je res, kar sem govoril prej. Ti ljudje nočejo ostajati več pri besedah. Kdor začne s programom in z delom pri sebi, je nevaren. Zdi se mi, da so ti taki. Jaz sem pred tremi leti stavil z vsakomur, da Mariano ne bo vzdržal tri tedne z doma. On, gospodič, don Juan, pozlačen z očetovim kreditom. Zdaj je tri leta od tega in Mariano Roselli ti s petimi besedami razbije katerikoli shod. Tako gre čas naprej, zato se je treba pomeriti zares. Zdaj ne gre za sentimentalna čuvstva. Ali mi ali oni. Naše karte so slabše, zato ne bomo mi tisti, ki bi izbirali sredstva. Čas bo tako dal drugim prav.“

„Morda bi se bilo pametneje udati. Morda bi bilo prav, iti za kako novo zastavo.“

„Ne. Če hočeš sebi dobro, moraš vedeti, da ne morejo imeti prav. Mi bomo še vladali. Udali se nismo nikdar. Programe smo menjali, to ni nič. Udali se ne bomo. tudi sinovom ne.“

„In potem?“

„Kaj jaz vem. Vprašaj, kaj bo dalje.“

„In kdaj pride na vrsto narod?“ je mrtvaško vprašal drugi.

Glasova sta prenehala. Potem je prvi zaključil:

„Najprej pijva. Potem pride Yvonne. Potem še marsikaj. In kaj nazadnje — kaj nas briga...“

Svetal žvenk kozarcev, spet godba in vstajajoče vrenje razgibanih teles.

Ramon je planil na hodnik. Ni mogel več vzdržati v dvorani. V razburjenosti od prej se mu je mešalo to, kar je čul za stebrom, v sencih mu je kljuvalo. Hodnik je bil do ovinka svetel, naprej ni bilo luči. Tam si je prižgal cigareto, v srcu je čutil nekako ogromno težo kakor v sanjah, ko človek stoji pred nalogo, ki se ji ne more izogniti in ve, da je nikdar ne bo mogel izvršiti.

Po ozračju te hiše je plavalo nekaj prokletega, kar je hotelo človeka zadušiti. Hotel bi se bil znebiti vsega, misli, stvari, hotenj in poželenja, ki se je spet oglašalo nekje v pozabljenem kotu.

Stopil je na balkon in zaprl vrata za seboj, roko s cigareto je mrtvo pobesil čez ograjo. Topo je strmel dve, tri minute v zamegljeni park

pod sabo. Potem je čutil, da so se odprla vrata. Naglo se je obrnil, pred njim je stala Alice.

Skrčil je roke k životu, kakor da hoče planiti nanjo. Ni ga prepoznala. Ko je zahropel njeno ime, se je zdrznila in se hotela umakniti. Tedaj jo je stisnil za roke. Moral ji je povedati, vse, prav vse tisto besno teženje, ki ga je popadlo pred dobro uro in mu ni mogel najti besedi. Tako je stal pred njo, z glavo in s prsi izprožen proti nji, v mlečni bledici meglenega zraka, ki ga je od nekod presevala luna, je bila njegova glava podobna glavi nekam naprej stremeče ptice. Zdelo se je, da se bo vsak hip zasekal v dekle, ki se je vse bolj nagibalo nazaj.

„Alice!“

Ni ga hotela pogledati. Zakaj ne?

Ni si utegnil odgovoriti. Hotel jo je potegniti nase, a je začutil, da je njeno telo čisto mrtvo. Nalahno jo je izpustil in ji samo počasi, počasi skušal božati gole roke od zapestij proti komolcem. Strmela je pred njim kakor otrpla. Beli, kožuhovinasti plašč, ki ga je imela na ramah, ji je bil zdrsnil na tla, stala je pred njim v svileni, picassojevsko rdeči obleki, ki je bila samo na levi rami speta s široko zlato zaponko. V njej se je spreminjal sinjkast kamen. Njeno belo meso je bilo kakor suha, okamenela pena. Nobenemu od njiju ni prišlo na misel, da bi pobral plašč.

„Alice,“ je še enkrat dejal Ramon ter jo izpustil. Čutil je, da ga hipi stiskajo kakor krvave roke.

„Spodaj je avto. 7123. Sedemtisoč sto tri in dvajset...“

D drugega se ni spomnil, naj je še tako besno hotel. Z očmi je hotel izvleči iz okamenelo penastega telesa odgovor.

Tedaj je skozi steklena vrata na balkon udarila jarka luč. V vratih je stala contessa Rosellijeva. S kratkim pogledom je premerila položaj, nato je stopila naprej.

„Pardon. O, kako presenečenje zame. Saj dovolite, da vam ga vrnem: Alice je zaročena. Upam da ste ravnali po pomoti.“

Ramon se je za hip stresel, spreletel ga je hlad. Pričakoval bi bil karkoli, samo te ženske ne. Kakor da je nenadno izpregledal, je zaslutil, da mora zdaj biti konec. Za hip ga je prevzelo prazno občutje, kakor da pada nekam brez smisla, kakor da se odpira v njem tegobna žega. Potem je stisnil zobe in skušal dobiti hladen izraz. Saj je vseeno!

„Prav, gospa contessa. Sicer v svoji dobri volji niste izbirčni za kraj, toda saj ni bilo potrebno. To je stvar Alice.“

„In moja. Zdi se mi, da sem njena mati.“

„Da. Zdi se vam tudi, da je to vaša stvar. In meni se zdi, da je morda celo moja.“

„To je vaša druga predrznost nocoj.“ Contessa je izgubljala oblast nad seboj. Zdelo se je, da je ves večer čakala na to svidenje. Alice je z velikimi očmi strmela v prazno.

„Morda contessa. Mogoče, da imam celo pravico, biti predrzen.“

„Pustolovci v moji hiši nimajo nobenih pravic. Ni tako dolgo tega, kar ste imeli priliko to spoznati.“

„Contessa, po nepotrebnem ste ostri. Jaz bi vam tako ali tako rad povedal dve ali tri resnice. Pri tem zadnjem obisku, ko se vam ni zdelo vredno pustolovca niti sprejeti.“

Zagledal je Alice, da ima solze v očeh; postalo mu je mučno. Ni mogel drugače, kakor da se je v zadrževani jezi obrnil k njej:

„Ali smem prositi, Alice; bodi tako dobra in naju pusti sama.“ —

Mlada dama je pokazala z gibom prav nasprotno voljo.

„Prosim?“ je dejal trdo. „Rad bi samo dve minuti žalil gospo contesso. Saj boš oprostila, da bi vkljub vsemu pred tabo rad ostal kavalir.“

Alice se je prestrašila njegovega pogleda in se je umaknila. Ničesar ni mogla razumeti. Ko je bila že na hodniku, ji je preblisnilo možgane: „Spodaj je avto. Sedemtisoč stotriindvajset. Triindvajset.“ Zraven je čutila okus, kakor po davno izpitem vinu. Potem se je zagnala po hodniku v svojo sobo ter se vsa v solzah vrgla med blazine.

Gospa contessa je izbruhnila v histerično ihtenje. Ledeni slikarjev cinizem ji je razmajal živce.

„Vi... vi... podli človek. Vi ste mi uničili družino! Vi ste zavedli Mariana in zaradi Alice sem se komaj ubranila škandalu. Kaj iščete v hiši, ki je bila zmeraj poštena, razen takrat, ko ste bili pod to streho vi.“

„Da, gospa, samo takrat je bila poštena. Lahko vam je žal, da me ni bilo večkrat k vam. A to je privatno mnenje, ne ozirajte se nanj. Kaj sem prišel iskat? Vas ne, gospa, morda sebe, morda kaj svojega. Kdo ve? Mogoče zato, da bodo listi jutri lahko povzdigovali to vašo prodajno slavnost še z mojim imenom. Mislim, da bi vas tega ne bilo niti sram.“

„Ne razumem vas.“ Iskala je, kako bi se izmaknila, ramena so ji nervozno podrhtevala. On se ni dal ustaviti.

„Vem, vi marsičesa ne razumete. Kaj šele to, da bi mogel ljubiti vašo hčer. A sem jo. Razumete! Ljubil sem jo. Tudi tega ne razumete. Kje! Vem, to ni bilo prav. Ampak človek včasih hoče drugače, kakor pa se zdi, da je prav. To so pomote. Jaz sem se tudi nocoj zmotil. Mislil sem, da bo Alice nocoj zadnjič vaša hči...“

„Kaj! Vi podleži!“

„... pa ste mi postregli rajši z njeno zaroko. Tudi dobro. Kadar mi bo dolgčas, bom štel dneve, kdaj bom lahko postal njen hišni prijatelj. Saj boste tako prijazni in ji boste dali lahko kaka navodila, kaj? Tudi vi nimate kratkega spomina, upam. Rajši mislite na to, kakor na kaj drugega. —

Glas se mu je mrzlo tresel. Bohotna dama pred njim je kazala izraz razdražene mačke, ki hoče planiti. Ni mogla spraviti glasu iz ust.

Pogledal jo je in videl, kako ji v jezi drhti voljno, oblo meso. Stala je pred njim kakor onemogel močerad, v tisti rumeno modri toaleti. Oči so ji dobile nebogljen, skoraj otročji izraz. Tedaj se mu je vse skupaj zastudilo, med studom se mu je našlo usmiljenje kakor okus po umazanih solzah, da se je moral obrniti in pljuniti.

„In pa,“ nekaj je še moral reči, „nikar ne molite za ljudi, ki jim je to skrajno zoprno. Morda je tistih molitev še za vaše grehe premalo. In — častna beseda — od zdaj me boste rešeni.“

Stopil je z balkona na hodnik in jo pustil samo. Čutil je le, da je zdaj konec in da ne sme na nič več misliti. Kakor da beži pred spominom, je naglo odšel nazaj v salon in povabil svetlolaso Nemko na ples. Ko jo je vedel od mize, je nervozno iskal Mariana. Bil je čas, da se ta čudni praznik zaključi. Kaj je govorila tajnikova žena, ni slišal. Pri prvih obratih je zagledal, da sedi Mariano pri očetu in ministru. Zazdelo se mu je, da vidi pobliskovanje razburjenih oči, a potem se je zavedel, da mora plesati.

Sedaj je šele zapazil, da mu tisti platinasti lasje segajo prav do ust, da ima dama obleko, ki na prsih in na hrbtu obstoja v glavnem le iz črnega, frivolno se lesketajočega traku, ki je za silo držal zaslونke na koničastih grudih. Včasih ga je pogledala od spodaj navzgor, kakor da čaka, kdaj bo začel govoriti. Pa ni hotel. Glavo mu je mrežila omotična trudnost, zbežanost od vsega doživetega, ki jo je ples stopnjeval. Zahrepenel je, da bi mogel nekam ven, proč od vlažnega marmorja, od vonjavega mesa, koničastih grudi in od platinastega soja tik svojih oči.

Potem je nenadno začutil s kolenom dražljivo svilo njenih nogavic.

„Saj je vseeno!“ je planilo vanj. Za hip je poskusil, da bi to bitje, ki se mu je ponujalo v rokah, zaničeval, potem se je prepustil pozabljenju.

Čez čas se je med valovanjem tanga stisnila k njemu.

„Kaj hočete doseči rekord?“

„V čem, milostiva?“

„V molčanju,“ je dejala. Čez hip ga je drzno pogledala in rekla: „In v dostojnosti.“

„Ne, taka domišljavost bi ne bila lepa. Vendar, oprostite, nisem si mogel misliti, da bi utegnili zameriti take rekorde.“

„Potem uživate nezasluženi sloves strokovnjaka v poznavanju žensk. Enkrat ste že bili z menoj. Ali sem se izpremenila od tedaj?“

„Da, milostiva. Za spoznanje ste mlajši. Sie sind ein noch schöneres Tier geworden. In rouge na vaših ustnah je za stopnjo svetlejši.“

„Da, in kar je glavno, kussecht.“

„In ustnice tudi, saj smem suponirati?“

„Suponirati ne. Verjemite samo eksperimentu, če ste sodobni. Pri ustnicah še najbolj.“

„Eksperiment z vami? To bi bil najlepši greh mojega življenja — kdaj, milostljiva?“

„Čakajte. Samo pod pogojem, da se vam iz prepričanja zdi vredno grešiti z menoj. Daste častno besedo?“

Ni imel več časa odgovoriti. Po dvorani je rezko odjeknil strel. Godba je javkavo odrezala, pari so se opotekaje ustavili. Minister se je pri mizici bolešno zgrabil za prsa, conte Roselli je v blaznem strahu planil pokonci. Poleg njega je stal Mariano, čisto bled, v roki se mu je pobešal majhen revolver. Vse je za hip utihnilo, kakor da se je ustavilo vse življenje v salonu.

Ramon je za hip podržal plavolasko v svojih rokah, potem je doumel, kaj se je zgodilo. Z duše mu je padlo nekaj težkega, vse se mu je zastudilo. Sunil je žensko iz rok, da je skoraj padla in skozi vrsto preplašenih gostov, ki se še niso zavedeli, planil k prijatelju. Prišel je k njemu še prav pravi hip, da ga je ujel, sicer bi se bil zrušil.

Gostje so se polagoma, kakor da se tajajo iz strahu, začeli bližati. Nekje na hodniku se je zaslíšal histeričen vrisk.

Mariano se je onemoglo smehljajal, kakor tekač, ki je prišel na cilj. Ramon je čutil, da mu silijo solze v oči. Stisnil je prijatelju roko. Ta se je nenavadno krčevito stresel. Skozi stisnjeno grlo je naglo, nervozno govoril:

„Ta praznik v temi je že predolgo trajal... veš... Treba je bilo konca... konca... Jaz sem moral nekaj storiti.“ Zašepetal je še enkrat: „Jaz... sem... moral... nekaj... storiti... nekaj... storiti... veš, Ramon...“

Ramon ga je potegnil za roko proti vratom. Vzravnan sta odšla skozi vrata, nihče se ni zgenil, da bi jima zastavil pot.

Zunaj se je že danilo, čez zadnjo tretjino horizonta je zdrsnila zakesnela zvezda. Pred vilo je rezko zahupal avto, kakor da naj bi se čez trenutek prebudilo življenje.